

СИЛАБУС навчальної дисципліни

Новітня історія країн Азії та Африки ХХ – початку ХХІ століття

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ
О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО

КАФЕДРА
ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Освітній ступінь
Галузь знань
Спеціальність
Освітньо-професійна програма
Кількість кредитів
Рік підготовки, семестр
Компонент освітньо-професійної програми

Дні занять
Мова викладання
Консультації

Викладач

Контакти

бакалавр
01 Педагогічні науки
014 Середня освіта (Історія)
Середня освіта (Історія)

3
4 рік, 7 семестр

Обов'язкові навчальні дисципліни, які визначені
навчальним планом
згідно з розкладом

українська

щовівторка 11.20–13.00 (304 кабінет, з
можливістю дистанційної роботи на платформах
ZOOM та Google-class).

кандидат історичних наук, доцент

Стрільок Олена Борисівна

E-mail: olenastriliuk@ukr.net

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Новітня історія країн Азії та Африки хронологічно та тематично продовжує курс давньої, середньовічної та нової історії афро-азіатських суспільств і разом з тим має свою специфіку. Вона обумовлена як прагненням відійти від політико-ідеологічної заангажованості, так і соціальними, політичними й економічними реаліями країн Азії та Африки, які швидко змінюються.

Мета курсу полягає в тому, щоб сформувати у здобувачів освіти розуміння основних тенденцій соціально-економічного, політичного та культурного розвитку країн Азії та Африки в ХХ – на початку ХХІ ст. Дисципліна складається з двох частини: 1) Новітня історія країн Азії та Африки першої половини ХХ століття; 2) Новітня історія країн Азії та Африки другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Кожна частина складається з трьох модулів. В програмі курсу особлива увага приділена таким питанням: колоніалізм і традиційні суспільства, антиколоніальні рухи та модернізація, афро-азіатські країни в системі міжнародних відносин у 20 – 30-х рр. ХХ ст., країни Азії та Африки у Другій світовій війні, особливості модернізації незалежних держав у

другій половині ХХ століття, багатоваріантність соціально-економічного розвитку в умовах глобалізації, вибір власної моделі з урахуванням особливостей історичного, культурного, національного розвитку; політичні проблеми тоталітарних, авторитарних і демократичних режимів і роль військових у політичному житті; роль окремих політичних діячів у вирішенні як внутрішніх так і зовнішньоекономічних і зовнішньополітичних проблем країн афро-азіатського регіону.

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК05	Здатність ефективно працювати одноосібно, у складі команди і в мультидисциплінарному оточенні.
ЗК06	Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.
ФК 01	Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.
ФК 09	Здатність орієнтуватися в історичному часі, застосовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу, доцільно використовувати категоріально-понятійний апарат і хронологію історичної науки. Здатність розкривати загальну структуру історичної науки на основі взаємозв'язку основних історичних процесів та постатей.
ФК 10	Здатність до абстрактного мислення, пошуку, оброблення, аналізу та синтезу інформації з різних джерел.
Програмні результати навчання	
ПРН 01.	Уміння аналізувати й розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері професійної діяльності або навчання.
ПРН 02.	Розуміння значення культури як форми людського існування, здатність цінувати різноманіття та мультикультурність світу і керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.
ПРН 11.	Здатність чітко і логічно відтворювати базові історичні знання, оцінювати нові відомості, факти, події та інтерпретації в контексті формування в учнів цілісної історичної картини світу.
ПРН 12.	Розуміння й використання основних сучасних термінів і положень історичних наук та методики їх викладання, а також здатність аналізувати, порівнювати і класифікувати результати діяльності науковців різних напрямків і шкіл. Знання та розуміння історіографії для аналізу сучасних наукових дискусій із проблем вітчизняної та всесвітньої історії.
ПРН 13.	Уміння використовувати методологію історії як науки, характеризувати об'єктивно й неупереджено історичні події та постаті різних історичних періодів, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між окремими подіями та явищами на підставі критичного аналізу історичних джерел, інтеграції їх змісту, визнання й сприйняття різноманітності їх оцінок.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

№	Назва теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Частина I.				
Новітня історія країн Азії та Африки першої половини XX ст.				
Модуль 1.				
Країни Азії в системі міжнародних відносин: загальні тенденції розвитку				
1	Вступ. Новітня історія країн Азії та Африки: особливості навчального курсу.	2		
2	Міжнародні відносини між двома світовими війнами.	2		2
3	Суспільно-політичні рухи у 1918– 1939 рр.		4	4
Модуль 2.				
Країни Азії у 1920 – 1930-х рр.: особливості соціально-економічного та політичного розвитку				
4	Країни Азії у період повоєнної нестабільності і стабілізації	2		2
5	Особливості розвитку країн Східної Азії	2		4
6.	Країни мусульманського світу	2	2	4
Модуль 3.				
Країни Африки у 1920 – 1930-х рр.: особливості соціально-економічного та політичного розвитку				
7.	Колоніальна присутність провідних країн світу в Африці	2		2
8.	Політичний розвиток країн Північної Африки			2
9.	Тропічна та Південна Африка в першій половині XX століття		2	2
Модуль 4.				
Країни Азії в системі міжнародних відносин у другій половині XX ст..				
10.	Схід в умовах біполярного та багатополюсного світоустрою	2		4
11.	Некапіталістичні країни Азії		2	4
12.	Індустріальні країни Азії			2
Модуль 5.				
Країни Азії у 1945–2010 рр.: особливості соціально-економічного і політичного розвитку				
13.	Розпад колоніальної системи та становлення національних держав в Азії	2	2	2
14.	Ісламський світ і фундаменталізм	2	2	4
15.	Арабські держави Близького Сходу та Аравійського півострова	2	2	4

Модуль 6.				
Специфіка соціально-економічного і політичного розвитку країн Африки у 1945-2020 рр.				
16	Деколонізація Африки	2		2
17	Північна Африка	2		2
18	Тропічна, Південна та Східна Африка		2	2
Разом за курс – 90 годин		24	18	48

Тематика практичних занять

Модуль I

Тема 1. Індія: особливості національно-визвольного руху (2 год.)

План

1. Політика британської колоніальної адміністрації після Першої світової війни
2. Розробка М. К. Ганді доктрини «Сатьяграха».
3. Загальне піднесення національно-визвольного руху в 1919 – 1922 рр.
4. Вплив світової економічної кризи на економіку Індії.
5. Роль кампанії громадянської непокорності в національно-визвольному русі 1929 – 1933 рр.

Тема 2. Національно-демократичний рух у Китаї (2 год.)

План

1. Соціально-економічні та політичні зміни в Китаї після Першої світової війни.
2. Рух «4 травня» 1919 р.:
  - основні етапи та форми боротьби;
  - «рух за нову культуру»;
  - поширення марксизму та створення Комуністичної партії Китаю;
  - Підсумки та політичні наслідки руху «4 травня».
3. Національна революція 1925 – 1927 рр.
4. Реформи «Нанкінського десятиліття».

Модуль 2.

Тема 3. Реформи 20 - 30-х рр. XX ст. в Туреччині, Ірані, Афганістані: спільне та відмінне (2 год.)

План

1. Становище країн після Першої світової війни.
2. Національно-визвольні рухи в країнах регіону: здобутки та невдачі.
3. Модернізаційні заходи 20 – 30-х рр.: хід реалізації та результати реформ.
4. Особливості зовнішньої політики: рівновіддаленість чи лавірування.

Модуль 3.

Тема 4. Тропічна та Південна Африка в першій половині XX століття (2 год.)

План

1. Внутрішнє становище в колоніальних країнах Африки на південь від Сахари у 20 – 30-х рр. XX ст.
2. Національно-визвольна боротьба африканських народів і політика колоніальних держав у міжвоєнний період.
3. Розвиток ПАС у 20 – 40-х рр. XX ст.
4. Ефіопія у 20 – 40-х рр. XX ст.
5. Африка в роки Другої світової війни.

Модуль 4.

Тема 5. Суспільно-політичний та економічний розвиток Китаю (друга половина XX – початок XXI ст.) (2 год.)

План

1. Політичні трансформації в Китаї у другій половині 1940-х рр.
2. Перехід до побудови соціалізму в КНР.
3. Культурна революція та її наслідки.
4. Ктай на шляху реформ. Ден Сяо Пін.
5. Зовнішня політика Китаю. Доля анклавних територій та Тайваню.

Модуль 5.

Тема 6.

План

1. Боротьба народів Індії проти колоніального режиму після Другої світової війни. Курс Дж. Неру (1947 – 1964 рр.).
2. Політична боротьба в Індії у другій половині 60-х і в 70-ті рр. Внутрішня й зовнішня політика урядів І. Ганді.
3. Зовнішня та внутрішня політика індійських урядів.
4. Створення Пакистану. Впливи армії на ситуацію в країні.
5. Культура сучасної Індії.

Тема 7. Внутрішня й зовнішня політика Ірану у другій половині XX – на початку XXI ст.

План

1. Іран у період правління Мохаммеда Реза Пехлеві: посилення влади шаха та боротьба за націоналізацію нафтової промисловості.
2. Реформи «білої революції»: сутність та результати.
3. «Ісламська революція» в Ірані. Стабілізація шахського режиму.
4. Сучасний Іран.

Тема 8. Суспільно-політичний та економічний розвиток країн Близького Сходу в другій половині XX ст.

План

1. Зовнішня і внутрішня політика Іраку. Саддам Хусейн.
2. Створення Держави Ізраїль. Арабо-ізраїльський конфлікт. Організація визволення Палестини.
3. Виникнення партії БАСФ в Сирії. Сучасна ситуація в країні.
4. Саудівська Аравія як регіональний лідер арабського світу.
5. Роль армії, нафти та ісламу в країнах арабського Сходу.

Модуль 6.

Тема 9.

План

1. **Причини кризи апартеїду в ПАР (2 год.)**
  - економічні та соціальні;
  - політичні;
  - зовнішні фактори.
2. Реформи 80-90-х рр. XX ст.:
  - 2.1. Реформи П. Боти;
  - 2.2. Реформи Ф. Де Клерка.
3. Н. Мандела і курс на цілковитий демонтаж апартеїду.
4. Політичні та економічні реформи в ПАР на початку XXI ст.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Рекомендовані джерела інформації¹

¹ Деталізований список літератури до дисципліни по періоду з 1918 по 1945 р. див.: Стрілюк О.Б. Практикум з Новітньої історії країн Азії та Африки (1918 – 1945 рр.): навчально-методичний посібник. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2014 р. 312 с.

Основні джерела:

1. Давидсон А. СССР и Африка. 1918 – 1960. Документированная история взаимоотношений. М. : Институт всеобщей истории РАН, 2002. 318 с.
2. История Африки в документах и материалах – 1870 – 2000; в 3-х т. / [под ред. А. Давидсона]. М. : Наука, 2006–2007.
3. Стрілюк О.Б. Практикум з Новітньої історії країн Азії та Африки (1918 – 1945 рр.): навчально-методичний посібник. Чернівці: Видавець Лозовий В.М., 2014 р. 312 с.

Основна література:

1. Балог Г. Історія і культура ісламу: [Курс лекцій].К.: Фенікс, 2012.448 с.
2. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 р. до наших днів. К., 1995.
3. Політична історія ХХ ст.: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / В. Ф. Салабай, Я. А. Титаренко, Л.О. Панчук та ін. К., 2002.
4. Цветков Г. М. Міжнародні відносини і зовнішня політика в 1917–1945 рр. Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К., 1997.

Додаткова література:

1. Гобсбаум Е. Вік екстремізму: Коротка історія ХХ ст. (1914–1991) / Пер. з англ. – К., 2001.
2. ХХ век. Краткая историческая энциклопедия: В 2-х тт. М., 2001.
3. Дербишайр Д., Дербишайр Я. Политические системы мира: В 2-х тт. М., 2004.
4. Джонсон П. Современность: Мир с двадцатых по девяностые годы: В 2-х кн. М., 1995. Дынкин А. А. Новый этап НТР. М., 1991.
5. История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920–1990-х гг. / Под ред. А. Н. Марковой. М., 1995.
6. Мир в ХХ веке. – М., 2001.
7. Мировое политическое развитие: век ХХ. М., 1995.
8. Политическая культура: теория и национальные модели. М., 1994.
9. Стрілюк О. Європейська інтеграція в ідеології та стратегії турецької Партії справедливості та розвитку (2002 – 2015 рр.). *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Чернівці, 2017. С. 66–72.
10. Стрілюк О. Лауреатка Нобелівської премії миру Лейма Гбові: вражаюча історія сміливої жінки (збірник матеріалів конференції). *Жінки Чернігівщини: історія і сучасність. Жінка в умовах сучасної реальності: самоідентифікація і перспективи. Матеріали XIII обласної науково-практичної конференції*, (Чернівці, 25 листопада 2020 р.); за заг. ред. І.В.Дорожкіної. Чернівці, 2020. С. 59–63.
11. Стрілюк О. Інтеграція інфомедійної грамотності у викладання курсу «Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – 1945 рр.)». *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти: збірник статей / Редкол.: В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ: Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. С. 346 – 354.*
12. Хелд Д. и др. Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура. М., 2004.
13. Широков Г. К. Парадоксы эволюции капитализма (Запад и Восток). М., 1998.

Електронні бібліотеки

1. «Библиотека Гумер – гуманитарные науки»: <http://www.gumer.info/>
2. Бібліотека з історії: http://libelli.ru/library/tema/sc/hist/for_hist.htm
3. Библиотека научной литературы: <http://LIB.org.by>
4. Східна література. Бібліотека текстів: <http://www.vostlit.info>
5. World Digital Library. Міжнародна цифрова бібліотека. В розділі з історії Сходу представлені цифрові варіанти високої якості книг і карт: <http://www.wdl.org/ru/>

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями головних

засад соціально-політичного, економічного розвитку країн Сходу;

- вносити пропозиції щодо форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконувати завдання самостійної роботи (підготовка до колоквиуму, написання рефератів, виконання творчого завдання, робота з картами тощо);
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 https://drive.google.com/file/d/1TggRAFOh49g08VcMd_XsZHGyYNpm5LPs/view

У процесі навчання забороняються плагіат (написання рефератів), фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

Розподіл балів

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Лекції	12	1	до 12
Робота на практичному занятті	9	5	до 45
Самостійна робота	1	10	до 10
Контрольна робота (можлива заміна на реферування, тестові завдання)	1	8	до 8
Підсумковий контроль (екзамен)	1	25	до 25
Усього:			до 100

Здобувачі освіти також можуть отримати додаткові бали за: виконання рефератів, написання есе, виконання завдання дослідницького характеру, написання наукових тез або статей за темами курсу, участь в університетській, всеукраїнській олімпіаді з історії, науково-практичній конференції.